

si bé a l'Alta Ribagorça en la variant arcaica *petatxo*: «*tarna*, llaman a qualquier trozo pequeño de tela que sirve para remendar, es decir un *petacho de tela* --- trae un *petacho* para coser esta sábana» (Ferraz, 101); forma més aviat aragonesa, però que amb l'acc. catalana es prolonga fins al basc: alt-nav. i guip. *petatxu* «remiendo», que en el benaparrès Leiçarraga (1571) és *pedazu* (Mitzelena, *FonHiVca.*, 287).

Altament a les Illes queden accs. especials, no llunyanes de la medieval (veg. cita mall. a prop. de *galina GALLINA*); eiv. «*pedàs*: trapo; pez rodaballo» (PzCabr.); però aquest sentit de 'rèmol', peix de perfil romboïdal, pot fer justament al·lusió a la forma ben comuna de les peces sobrecoïdes o pedaços —com en ROMBALL— (cf. en efecte eiv. «*apedassà*: remendar ropa», PzCabr.);² el que usa PdAPenya no és *apedaçar* sinó *saber aparrussar roba* (Po. Pop., p. 14, vegeu PARRAC); d'aquí també la frase mall. *no bastar es pedaç* 'no haver-hi prou recursos: ser més grans les despeses que els ingressos' (en un escrit d'AMAlcover, BSAL iv, 226a, dóna quasi la impressió d'usar el *pedaç* amb el sentit de 'el sou, el salari').

L'acc. 'tros de qualsevol cosa' és pròpia del castellà i el portuguès, llengües en què *pedaço* es documenta ja respectivament en el S. xi i el x, i allà fa doncs el mot un paper primordial, molt més cabdal semànticament que en català i llengua d'oc. En el nostre domini lingüístic això ha estat sempre foraster: l'únic exemple clar en aquest sentit és en una relació acastellanada del franciscà Joan López de fi S. xviii (els altres que porta *AlcM* III, com ja hem vist, tenen el sentit medieval i no són vàlids). De fet el domini d'aquesta acc. a penes ha sobreït lleument de la frontera lingüística en el Nordoest i Sudoest del territori: «terra de Sibílga y *pedàs* de prat de la Barrera, de Casa de Millat», en el Capbreu de Castellarnau (a. 1759, p. 6), però es tracta dels notaris d'una casa nobiliària de la Vall Ferrera (ja no lluny, doncs, de Ribagorça); en terra valenciana ho diuen alguns, cap al Sud del País («este *pedàs*» parlant d'un tros de terra).³

En romànic el mot no ha deixat descendència més que en llengua d'oc i alguns dialectes italians (REW, 6547), en ells també en l'especialització de sentit nostra; i en castellà i portuguès en el sentit de 'tros qual-sevol'. El fet que en castellà antic es pronunciés amb ç sorda prova que la base del llatí vulgar havia de terminar en -ACCIU amb c geminada: cosa que condueix a admetre que el llatí vulgar desplaçà la posició de la geminada, canviant el clàssic PITTACIUM en el vulgar PITACCIU, que és el punt de partida de totes les formes romàniques: de fet *pitaccium* és la forma usada en la *Mulomedicina Cbironis*, S. iv, i *pitacium* en inscripcions africanes des de 419 i en glosses. El mot es documenta en la llengua des de Petroni, princ. S. i, d. C.; i en textos avulgarats o tardans en accs. pròximes a les romàniques: 'peça de couro per adobar sabates' a la Vulgata, «membranum modicum» (CGL v, 379.9), *pittaciolum* 'bocí de pergamí penjat al coll, amb versicles bíblics' en St. Jeroni, *pittacium* 'etiqueta' etc.

DERIV.: *Pedaçada. Pedaçar* [1502, *Voc. Cat.-Al.*, en

Curial (?) segons *AlcM*]. *Pedacer; pedaceria. Pedacet* [DTo. 1670]. *Pedacim. Pedaçol* [1490]. *Pedaçol* 'drapot, parrac': «carga de salpetra, 1 s., 1 dr.; carga de pastel id.; carga de *pedassols* id.; carga de peroyne ---» Lleuda de Cotlliure de 1249 (RLR iv, 250). *Pedaçot*.

Apedaçar [S. xv, supra, *Decam.*]; junt amb *pedacer*, en el sentit provinent del *pedaç* pseudo-poètic, apareix en les *Sentències morals* de l'A. C. A. copiades en un ms. de mj. S. xv: «per aquests diu Cathó --- manera és de foll. E per conclusió, ab viciosa parleria diu axí: —Què és ara, *sény<er>*? Yo m'o entench axí que <h>o fas—. E açò és defalliment de raó, qui per la gaya sciència és appellat *pedasser*; per què, li valria més callar, ne *apedassar*; mas vol luytar ab natura que n'ordona lo contrari; e a la fi, com à molt garrulat res no à dit» (*CoDoACA* xiii, 246); 'posar un pedaç per reparar roba' [1575, OPou, supra; *apa-* Lacav.]; «al menos deu tenir algú que'l cuydí y *apedassi...*», Em. Vilanova (O. C. II, 195); «sab per què busco cusidora? perquè 'm surgeixi y *apedassi* la roba dels senyors», Noller [*Pap.*, 10]; 'restablir precàriament la salut': «*apedassada* un moment, havia tornat a perdre la salut», Noller (*Vilanu*, 367).

Apedaçat sembla tenir en val. central un sentit com 'escacat, zona de camps amb conreus de colors diversos': *Cami (de) l'Apedaçat* en el terme de Carlet (1962). En l'acc. costurera, *apedaçat*, ja 1507: «vestidura *apedaçada*: cento» (f.4-5).

(D)*espedaçar* 'escorxar, trossejar' és castellanisme insuportable i ben superflu, encara que ja no sigui recent.⁴

Petèquia, pres de l'it. *petecchia*, etimologia probablement igual al mot grec, veg. *DECH* (iv, 456b60ss.); *petequial* (addició de Fontserè al *DOrt.*).

¹ *Pare-pedaç* pròpiament el pare bondadós que sempre mira d'arreglar els disbarats del seu fill: «Tu tan bona mare, de natural tan generós, ca, has de fer això! —exclamà la Julita per fer de *pare-pedaç*», Noller (*Pilar Prim*, O. C., p. 197). —² Com a nom de peix també a Menorca i a Eivissa des de 1655 (*DAg.*). —³ A Polinya de Xúquer, però només ho deia un dels tres homes que em guiaren per allà. El fet de no haver-se reduït a **peàs* revela un intrús modern. —⁴ «--- Que tres feras l'*espedassan* / l'hospitalera dalt del lliit / ---», MilàF, *Romllo.*, 35.17 (versions B, C, F, recollides a Ripoll, Prats de Molló i cat. or.; però no en la versió A ni en la d'Argenton). Degué introduir-se per la imitació d'algun *romance* cast.; i l'usa Augereau en la seva proclama catalana a Bna., 1810: «las entranyas de vostra pàtria, se *despedassen* per el futur revolucionari ---», «El Brusi», 19-III-1810.

PEDAGOG, pres del ll. *paedagogos* 'acompanyant de nens', 'preceptor', i aquest, del gr. *παιδαγωγός* id., compost de *παις*, *παιδός* 'nen, noieta', i *ἄγω*, *ἀγωγή*, 'jo condueixo, o he conduït'. □ 1.^a doc.: S. xv.

«*Pedagoch* és appellat aquell mestre qui mena e nudrex l'infant en estudi» en un vocabulari ms. posat en